

תנועת הקיבוץ הדתי

כ"ד תשרי תשע"א 1.10.2010

גיליון מס' 722

שבת פרשת בראשית

מאת הרב יוסי סלוטניק

וכל מידותיך אינה אלא מידה כנגד מידה

"מה חשב נחש הרשע באותה שעה" כך פותח המדרש באבות דרבי נתן (נוסחא א פרק א) קטע דרשני הדין בנחש המכשיל את חוה בחטא גן עדן. לפני שנפנה לשמוע את תשובת המדרש, נאמר שאנו רגילים לראות בנחש את שורש הרע. היצר המלווה את האדם ומטרתו היא אך ורק להכשיל אותו ללא תועלת אחרת. הוא בן דמותו של המסית את האדם, עליו אמרו בתלמוד 'אין מהפכין בזכותו של מסית'. מדרש זה באבות דרבי נתן אינו מסכים עם הסתכלות זו ורואה בנחש חוטא בדומה לאדם וחוה, ועל כן שואל מה מניע אותו להכשיל את חוה, איזו תאוה מושכת אותו למהלך זה? כיון שאין במקרא מידע בעניין, נוקט המדרש במהלך מקורי ומפתיע. אנו אמונים על כך שהקב"ה מעניש את החוטא מידה כנגד מידה ועל כן מניח המדרש שאפשר להסיק את חטאי הנחש מהעונש שהוטל עליו. וכך אומר המדרש:

מה חשב נחש הרשע באותה שעה?

אלך ואהרוג את אדם ואשא את אשתו

ואהיה מלך על כל העולם כולו

ואלך בקומה זקופה

ואוכל כל מעדני עולם.

אמר לו הקב"ה:

. אתה אמרת אהרוג את אדם ואשא את חוה לפיכך 'איבה אשית' (בראשית ג: טו).

. אתה אמרת אהיה מלך על כל העולם לפיכך 'ארור אתה מכל הבהמה' (שם).

. אתה אמרת אלך בקומה זקופה לפיכך 'על גחונך תלך' (שם).

. אתה אמרת אוכל כל מעדני עולם לפיכך 'עפר תאכל כל ימי חייתך' (שם):

אמנם בפשט המקרא לא מצאנו הד לכלל של מידה כנגד מידה בעונש הנחש, אך המקרא מדגיש כלל זה בתיאור עונשו של אדם הראשון. חטאו היה באכילה "ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך ותאכל מן העץ אשר צויתך לאמר לא תאכל ממנו..". ועל כן עונשו אף הוא באכילה שהופכת להיות אכילה קשה:

ארורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה כל ימי חייתך:

וקוץ ודרדר תצמיח לך ואכלת את עשב השדה:

בזעת אפיך תאכל לחם עד שובך אל האדמה כי ממנה לקחת כי עפר אתה ואל עפר תשוב:

לא המקרא ולא המדרש דנו ביישום כלל זה ביחס לחטא האישה, אך אנו ננסה להלך במסילה שסללו הם.

עונשה של האישה מתואר במקרא:

אל האשה אמר

. הרבה ארבה עצבונך והרנך

- . בעצב תלדי בנים
- . ואל אישך תשוקתך
- . והוא ימשל בך:

עונשה של האישה מצוי בתחום יחסי האישות ותוצאותיו. מיקום העונש בתחום זה מדגיש שחטא האישה אינו באכילה מעץ הדעת אלא בנתינת הפירות לאדם. כאשר האישה אכלה "ותתן גם לאישה עמה ויאכל" היא חטאה לא רק ביחס לציווי הקב"ה אלא גם מעלה במרקם היחסים עם בעלה - אדם. עונש האישה הוא תוצר ישיר של השבר הזה. אין כבר הדדיות במערכת היחסים בין האיש והאישה כפי שהיה בשלב הבריאה הראשוני "ודבק באשתו", אלא התורה מתארת את המערכת יחסים החדשה כסוג של שלטון האיש על האישה. המדרש באבות דרבי נתן מרחיב את הדברים אף יותר ומוסיף לרשימת ה"עונשים" של האישה את הפרטים הבאים:

עטופה כאבל

וחבושה בבית האסורין

ומנודה מכל אדם:

תיאורים אלו של האישה מודגשים במדרש זה באור שלילי "אבל", "בית האסורין" ו"נידוי", דברים שאינם אמורים להיות חלק טבעי מעולמה של האישה וגורל זה נוצר כעונש על חטאה. האישה מעלה במרקם היחסים עם אדם ועל כן היא נדחקה לשוליים של החברה, ונשלל ממנה השיוויוניות בחיי הנישואין. בכך שהמדרש מציב את הדברים כעונש הוא מחווה את עמדתו שטוב היה אם הדברים לא היו כך. אשרינו שזכינו שבימנו כל עונשי האישה הולכים ומוסרים – היא כבר מעורה בין הבריות, ואינה מנודה וחושה בבית האסורין, השיוויוניות בחיי הנישואין הולכים ותופשים את מקומם המלא בחברה. כך גם עונשי האדם הולכים וכלים בעולמינו המודרני ואנו מצליחים להוציא הרבה מהאדמה אשר נתן לנו ה' עם מיעוט משמעותי בקושי הפיזי שבדבר. יה"ר שהקב"ה ימשיך ויסיר אף שארית העונשים והקללות ונגלה שאנו חיים בגן עדן עלי אדמות.

הרב יוסי סלוטניק, נשוי לאסתר ואב גאה ל-5 ילדים. מתגורר בקיבוץ מעלה גלבע כ-9 שנים.
בעל תואר ראשון במדעי המחשב תואר שני בהסטוריה ותואר שלישי בתלמוד אך עיסוקו המרכזי אינו באקדמיה אלא בהוראה בישיבת מעלה גלבע. לפני כעשור היה עם אשתו בשליחות בדרום אפריקה דבר שהניב קשר מתמשך עם קהילות שונות בחו"ל.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat.hashavua.htm

כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.

תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: webmaster@kdati.org.il

אתר האינטרנט של תנועת הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il